

KDY PŘIJDE SPRAVEDLNOST? (podobenství o soudci a vdově Lk 18,1-8)

Předchozí kapitola Lukášova evangelia (sedmnáctá) popisuje napětí doby před Kristovým návratem. I křesťané zde okusí různé útrapy a zkoušky. Podobenství, které jsme dnes četli, ovšem dává také naději, že Ježíš se při svém návratu zastane těch, kdo v tomto světě neztratili odvahu věřit, kdo to s Bohem navzdory nejružnějším nespravedlnostem života nevzdali. Dnešní text začíná slovy: „*Vypravoval jim podobenství, aby ukázal, jak je třeba stále se modlit a neochabovat*“ (v. 1). Vytrvalost v modlitbách je jistě důležitou věcí v mnoha oblastech života. Zde je tato vytrvalost dána do souvislosti právě s tím těžkým, co ve světě zakoušíme, tedy konkrétně s nespravedlností. Není to tedy jen obecná výzva, že modlit se je správné a dobré a že to duchovně prospívá. Ježíš povzbuzuje, abychom vydrželi věřit a modlit se ve světě, kde je někdy jen málo důvodů k víře v dobrého a spravedlivého Boha nebo ve spravedlnost jako takovou. Ježíš sám si uvědomoval, že jeho učedníci to nebudou mít lehké. Neříká, že modlitba z nás setřese všechny rozpory a nejistoty. Ani že vytrvat v modlitbě je snadné. Ví, že míváme tu menší tu větší tendenci ochabovat; z nejružnějších důvodů. Ochabovat v modlitbě můžeme také proto (a sem asi nejvíce míří tento text), že nám to přijde zbytečné, že Bůh nás neslyší, že kdyby slyšel, nedopustil by ... zasáhl by. Velkou výzvou modlitbě je přesvědčení, že nás Bůh neslyší a že tudíž modlit se ani nemá smysl. Zdá se, že do podobných prožitků a myšlenek především adresuje Ježíš své podobenství.

Soudcové a vdovy v Izraeli

O čem to podobenství tedy je? V několika málo větách je vypsáno drama vdovy, která se domáhá u místního soudce ochrany a zastání před protivníkem. O tom, že v Izraeli měly fungovat spravedlivé soudy se píše už v Tóře (Dt 16,18-20). V dějinách Izraele soudili vůdčové lidu (Mojžíš, charismatičtí vůdčové „soudcové“, nebo králové (Šalomoun) či kněží (např.: Nu 5,12-31). Ale byl ustanoven také úřad soudců v městech - jacísi okrskoví, místní soudci. Ti měli poměrně nezávislou pravomoc. Povinností Izraelců bylo také projevat milosrdenství lidem v nouzi, tedy zejména vdovám a sirotkům. O vdovy se měl postarat jejich prvorozený syn nebo se měla vrátit do otcovského domu. Problém nastal, byla-li bezdětná nebo pokud už nebylo kam se vracet. Nezaopatřené vdovy patřily k těm nejohroženějším. Samy o sobě bývaly bezmocné, bezbranné. Potřebovaly zastání, jehož se jim často nedostávalo, na což museli opakovaně kriticky poukazovat proroci.

Vdova

Je o ní řečeno jen tolik, že měla odpůrce a že hledala u soudce města zastání proti němu. Odpůrce je zde neurčitý. Nedožíváme se nic o tom, v čem ona pře spočívala, ani, kdo byl oním protivníkem. Možná schválně Ježíš neupřesňuje - proto, aby si posluchač mohl pod oním „protivníkem“ představit co nejvíce věcí - možná všechno to, co na nás doléhá jako nespravedlnost, protivenství, hořkost, bolest, trápení - všechno to, co na nás útočí a vůči čemu jsme bezmocní a bezbranní jako ona vdova v podobenství. Ta dělá, to, co může. Jde k soudci. Příběh vyznívá tak, že ona vdova je v právu a že se právě onoho práva dovolává u soudce. Nejde tedy nejspíše o nějaký nejasný spor, v jehož spletitostech by měl soudce teprve najít světlo. Spíše se zdá, že vdova je v právu, je jí křivděno a soudce má jen jako vyšší moc zasáhnout a vdovy se z moci svého úřadu zastat. Šlo o to, že měl vdovu vzít pod ochranu a pomoci jí. To se však neděje.

Soudce

Co bychom mohli povědět o onom soudci? Ježíš o něm říká toto: „*V jednom městě byl soudce, který se Boha nebál a z lidí si nic nedělal*“ (v. 2). Pán Bůh vysoko, car daleko - tak asi onen soudce uvažuje. Považuje se za nezávislého soudce, ovšem v tom negativním slova smyslu. Je povznesen nad Boha i nad lidi, jinými slovy, dělá si co chce. Jediným měřítkem mu je jeho vlastní vidění. Zabývá se jenom tím, co chce, ne tím, co si žádá spravedlnost. On ale vlastně není vylíčen vyloženě jako zlý a krutý. Nespadá mezi ty, kdo by nějak aktivně utlačoval či odíral vdovy a sirotky, na což právě často poukazovali proroci. On vdově neublíží. Je spíše líný, liknavý než aktivně zlý. Ale v tom je právě ten problém. On sice vdovu aktivně neutlačuje, ale svou liknavostí dovoluje, aby pravděpodobně utlačována byla - někým jiným, jejím protivníkem. Stává se tak vlastně protivníkovým spoluviníkem. Kdosi pověděl, že k tomu, aby se rozšířilo zlo, postačí, když dobří lidé nic neudělají. Nejen zlo páchat, ale i proti zlu nezakročít, je-li to v mé moci, je hříchem. Ona vdova se ovšem nedala a „ustavičně k němu chodila“. Nedala mu pokoj. Tak dlouho ho uháněla, až si řekl, že i pro něj bude výhodnější jí vyhovět, než snášet neustálé urgencye. Ještě mě umoří! To slovo „umoří“ se dá přeložit také jako nafackovat, bít do tváře, dosl. „pod oko“, nebo prostě nějak trýznit, týrat. Umoří mě, nafackuje mi, utýrá mě. Nedá se říci, že by z toho měl skutečný strach, z lidí si přece nic nedělal. Možná se v tom ozývá určitá úsměvnost - No tak dobře, vyhovím jí, co kdyby si na mě někde počíhala! Pro svůj klid jí vyhovím.

Vyústění podobenství

V co nakonec toto podobenství vyústí? „*Což teprve Bůh! Nejedná on právo svým vyvoleným, kteří k němu dnem i nocí volají, i když jim s pomocí prodlévá? Ujišťuji vás, že se jich brzo zastane. Ale nalezne Syn člověka víru na zemi, až přijde?*“ Ježíš dává toto podobenství o vdově a soudci do souvislosti vztahu mezi námi a Bohem. Soudce jednal tak a tak. Což teprve Bůh! Podle tohoto překladu je Bůh stavěn vlastně do protikladu k onomu soudci. Nespravedlivý soudce jednal tak a tak, a teď si vezměte, což teprve spravedlivý Bůh. Když už nespravedlivý soudce se nakonec vdovy zastane, tím spíše se zastane spravedlivý Bůh nás. Když i u neřáda je možno vytrvalostí dosáhnout zastání, tím více se dobrý Bůh zastane nás.

Tento výklad, který staví Boha a soudce do ostrého protikladu ale možná trochu otupuje určité napětí tohoto podobenství. Šlo by to přeložit i méně protikladně: „*Slyšte, co říká ten nespravedlivý soudce! Nezastane se Bůh svých vyvolených, kteří k němu volají dnem i nocí?*“ (ČSP). Tady se ten příkrý protiklad soudce a Boha poněkud stírá a Bůh je tu možná nakonec aspoň v něčem k onomu soudci přípodobně. Ježíš jistě nechtěl říci, že Bůh je nespravedlivý a že koná jen když je k tomu donucen modlitebnou neodbytností - aby měl klid. Možná chtěl naznačit tolik, že také Bůh někdy prodlévá, dopouští nespravedlnost, nezasahuje hned a my nevíme proč. Připadáme si jako vdova, které se nikdo nezastane, a zdá se, že ani Pán Bůh ne. Pán Bůh nám tak možná někdy připadá jako onen soudce, který si z lidí nic nedělá, jede si nějak po svém. Ježíš neříká, že Bůh je podobně pochybného charakteru jako soudce, ale nepopírá, že Bůh někdy mlčí a někdy dlouho mlčí a že k tomu má nějaké své důvody, do kterých my moc nevidíme. Tady nás povzbuzuje nevzdat to s modlitbou, nevzdat to s Bohem, ani s Bohem, který prodlévá. Nakonec zcela jistě, nevíme kdy - ale včas (brzo, rychle) - Bůh zasáhne. Zastane se těch, kdo ho trpělivě čekají a volají.

A tak zatímco průběh podobenství vidí problém spíše v onom liknavém soudci, závěr podobenství jakoby obrátí role. Problém nemusí být jen u toho, kdo z nějakého důvodu prodlévá, ale i u toho, kdo čeká a volá: „*Ujišťuji vás, že se jich brzo zastane. Ale nalezne Syn člověka víru na zemi, až přijde?*“ Tady skoro jakoby přestával být problémem onen soudce, ale stává se jím ona vdova. Jde o to, že když už se soudce rozhodne ženě vyhovět, jestli ji ještě najde v čekárně. Když se Bůh, který prodlévá (jistě z lepších pohnutek než soudce), rozhodne, že se zastane svých vyvolených, nalezne u nich ještě víru, očekávání? Nalezne nás Ježíš ještě v čekárně, až se nás přijde zastat? Pro Ježíše tak zdá se nakonec není problémem zda Bůh zasáhne, není problémem jakoby ten soudce, ale spíše ta vdova. Jestli vytrváme (podobně jako ona) v čekání na Boží řešení.

K tomu chce toto podobenství povzbudit. K naději v tom, že i když Bůh prodlévá (a my nevíme proč), neznamená to, že by neslyšel a že by nechtěl pomoci. Bůh slyší a zastane se nás, protože nás miluje. Má své - na rozdíl od soudce - jistě dobré důvody, proč tak nečiní vždy hned, do kterých ale my pokaždé nevidíme. Hrozí nám v takových chvílích ochabnutí víry a naděje. Ochabnutí v modlitbách. Ježíš povzbuzuje, že má cenu se modlit a čekat na Boha, i když okolnosti mluví proti tomu. Říká nám, že tato „bláhová“ důvěra v Boží dokonání, tato víra a vytrvalost navzdory Božímu mlčení, navzdory nespravedlnostem a nesmyslnostem života, není tak docela bláhová. Bůh se jich přece zastane! K této důvěře „navzdory“ Božímu prodlévání, nás Ježíš chce pozvat. Kdosi toto Ježíšovo pozvání popsal takto: „I když to v životě vypadá, že se nic neděje, neztrácejte trpělivost. Mnohým věcem nebudete rozumět. Bude se zdát, že je vše ztracené. Neztrácejte trpělivost a důvěřujte. Mějte naději jako ta žena - vdova, která takto volala tváří v tvář bezohlednému soudci. Vy přece ale voláte k někomu, kdo na vás bere ohled. Vydržte! Vytrvale se obračejte na svého Boha, který je *Otec sirotků a obhájce vdov*. Vydržte se k němu modlit. On vám bude pomoci. Nalezne Syn člověka víru, důvěru lidí, jejich trpělivost?“

Některé rozpory, nespravedlnosti, křivdy a bolesti, nedojdou uspokojivého řešení v tomto životě. Ježíš naznačuje dovršení spravedlnosti a Božího zastání až při svém návratu. Odvolávat se na příchod „až“ Božího království nám ale někdy nestačí. Toužíme po plném řešení a odpovědi dnes a tady. Ne vždy se tak ale stane. Ježíš nás pak přece ujišťuje, že Bůh se svých jistě zastane. Ať už zde nebo jednou při Kristově návratu. Je to málo? Myslím že ne. V Boží ruce totiž nejsme až při „velkém finále“, při konečném Ježíšově zastání se jeho věrných. I dokud Bůh s odpovědí prodlévá, jsme přece v jeho dobrých rukou. Zůstaňme s ním trpělivě na modlitbách, po vzoru samého Krista, o němž je psáno: „*On hříchu neučinil a v jeho ústech nebyla nalezena lest. Když mu spílali, neodplácel spíláním; když trpěl, nehrozil, ale vkládal vše do rukou toho, jenž soudí spravedlivě*“ (1Pe 2,22-23).